

En rolig historia?

En studie av historiedidaktik och humor i internetmemes

Malin Jonsson

Abstract

In this article, the use of History via humour on the Internet memes is examined from a history-cultural point of view. By focusing on memes with historical references combined with US History and current president Donald Trump, I have narrowed down the vast number of memes available. The memes could be put into two groups; memes that combine present-day politics and uses of history, and those that create humour through incongruity. This research shows that ideological, political-pedagogic and moral uses of history are most common, but also the presence of misuse and none-use of history. Through memes, the Internet shows how it can work as an arena for historic consciousness and historic culture.

Då och nu i memes

I en allt mer digitaliserad värld är internet en betydelsefull arena. Bilder, videor, tankar och åsikter läggs upp på diverse olika hemsidor. Troligen är avsändarnas intentioner att få reaktioner, delningar eller medhåll. Allt från små vardagsbestyr till stora frågor på högsta politiska nivå har en plats på internet, då det är användarna som till stor del formar denna arena. Begrepp som mediekonvergens, deltagarkultur och kollektiv intelligens kan bidra till en ökad förståelse för hur internet fungerar. Konvergens ska förstås som ”flödet mellan medieplattformar, samarbetet mellan olika mediebranscher och rörligheten hos mediepubliken som söker överallt i jakten på upplevelser” (Jenkins 2012:15). Spridningen av material mellan dessa olika medieplattformar kan bero på olika saker, beroende på om den härstammar från gräsrötter eller uppkommit som en marknadsstrategi. Mediekonsumenter och -producenter är numera inte

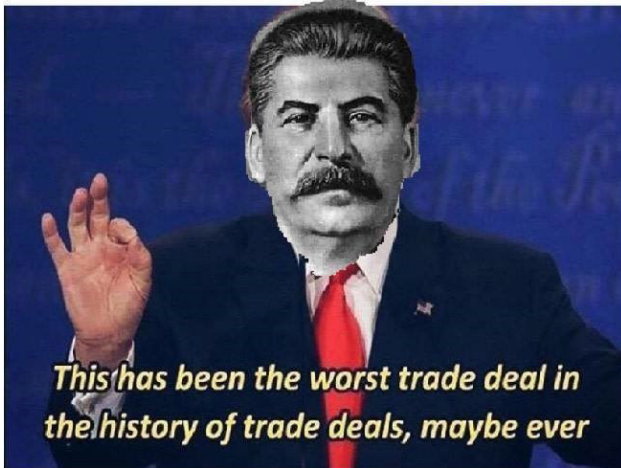
Malin Jonsson är doktorand i historia och historiedidaktik vid Malmö universitet. Artikeln är en reviderad version av hennes masteruppsats i historia som hon lade fram vid Lunds universitet.
E-post: malin.jonsson@mau.se

längre två särskilda grupper tack vare deltagarkulturen. Dock är dessa grupper inte jämlika i fråga om makt. I konvergens- och deltagarkulturen utvecklas vad som kan kallas "kollektiv intelligens". I takt med att internet blir allt viktigare kan konvergenskulturer bli en alternativ maktfaktor som utmanar den etablerade medievärlden (Jenkins 2012:16). Mot bakgrund av tidigare politiska kampanjer i USA går det att se hur internetanvändare med hjälp av mediekonvergens och kollektiv intelligens sprider material på internet för att visa sina politiska åsikter och sitt motstånd mot exempelvis presidentkandidater (Jenkins 2012: 219).

Engagemang i politisk form på internet kan se mycket olika ut, och tar på så sätt sig olika form. De exempel som jag har undersökt är så kallade memes, en företeelse som ofta utmärks av en lättsam och humoristisk underton. En annan komponent i memes är det som kan kallas för inkongruens. Den uppstår på grund av att olikartade fenomen sammanfogas på oväntade – och humoristiska – sätt (Shifman 2013: 22). Memes finns i många olika tappningar och skepnader och förändras för att passa rådande populärkulturella referenser eller politiska konjunkturen. Amerikansk samtidspolitik är ett populärt ämne för skapare av memes och går att finna i överflöd på internet. En något mer nischad kategori av memes är den som berör både historia och samtid. Här uppträder då-och-nu-komponenterna i en intressant och oftast okonventionell lek med tidsperspektiv. Nedan följer ett urval av memes med kopplingar till historia, amerikansk samtidspolitik och humor.

”The Worst Trade Deal” – Sitting Bull, Stalin och Trump

When you sign a non-aggression pact with Hitler, but he invades you anyway.

Twitter.com, History in Memes, nerladdad 29/11 2018, länk numera bruten.

Memerna ”The Worst Trade Deal” anspelar på Donald Trumps uttalande från den 16 september 2016 om det så kallade NAFTA-avtalet. NAFTA, en förkortning för North American Free Trade Agreement, är ett frihandelsavtal mellan USA, Kanada och Mexiko från 1993. President vid tiden var Bill Clinton, make till Hillary Clinton, demokraternas presidentkandidat och Trumps huvudmotståndare i valrörelsen 2016. I sin presidentvalskampanj var Trump tydlig med att han ville omförhandla avtalet, då han menade att det missgynnade amerikanska intressen (jfr Hallenberg i denna volym).

Memerna blev populära och spreds i många olika varianter, alla med Trumps citat som utgångspunkt. Den version som jag tar min utgångspunkt i består av en bild på den amerikanske presidenten. Han har på sig blå kostym, röd slips, vit skjorta och en kavajknäpp med den amerikanska flaggan. Bakgrunden är blå. Trumps hand är höjd till axelhöjd i en för honom typisk gest. Över Trumps ansikte har ett svartvitt foto på den sovjetiske diktatorn Josef Stalin infogats. Ovanför bilden står det ”When you sign a non-aggression pact with Hitler, but he invades you anyway”, följt av ett citat av president Donald Trump: ”This has been the worst trade deal in the history of trade deals, maybe ever.” Vid fördjupad analys blir intentionerna bakom de historiska referenserna till denna meme tydliga. Att Stalins ansikte täcker Trumps ska inte förstås som att deras roller i politiken är samstämmiga. Istället bör det förstås som att Trumps

uttalande hade kunnat läggas i Stalins mun, fast för 80 år sedan när Molotov–Ribbentrop-pakten undertecknades mellan Sovjetunionen och Tyskland. De hemliga tilläggsprotokollen, vilka gav båda länderna klartecken att lägga under sig stater i respektive närområde, var inledningsvis till fördel för båda länderna (Moorhouse 2014). Efter att Tyskland invaderat Sovjetunionen sommaren 1941 framstod emellertid Molotov–Ribbentrop-pakten i Kreml som ”the worst trade deal ever”.

Humorn i memen är den historielöshet som Trump utvisar då NAFTA-avtalet på intet sätt har fått de långtgående politiska och militära konsekvenser som Molotov–Ribbentrop-pakten fick. På så sätt visas det problematiska i att se NAFTA-avtalet som det värsta avtalet genom historien. Förvisso är inte Stalin och Trump jämförbara med en historievetenskaplig måttstock. Medan Stalin var en diktator vars brutala politik innebar massmord, förföljelser, förtryck och terror (Karlsson 2003: 67–72, 135–178), är Trump en demokratiskt vald president. Skillnaderna bidrar till memens kontroversiella innehåll. Att det ändå kan finnas ett korn av sanning i föreningen av Stalin och Trump är den inkongruens som skapar den humoristiska poängen. För upphovsmannen är det inte viktigt med historiskt korrekta detaljer eller att klargöra poänger som att Molotov–Ribbentrop-pakten var ett icke-aggressionsavtal och att NAFTA är ett frihandelsavtal. Det viktiga är, som sagt, det humoristiska budskapet, och för att skämtet ska förstås måste referenserna vara tydliga. Då kan två ledare från olika tider och olika ideologiska system utan större problem sammankopplas för att få fram en komisk poäng. Leken med tidslinjerna gör historien till en rörlig resurs; referenser kan kombineras trots att de skiljer sig i tid och rum. I det aktuella fallet är det grundläggande elementet den inkongruens som uppstår när Trumps citat kombineras med porträttet av Stalin.

Tidigare forskning visar att utpräglat politiska memes har en tydligare ideologisk överton än denna typ av meme, i vilken de humoristiska elementen står över de ideologiska. På så sätt kan man fastslå att intentionen snarare är att förmedla humor än ideologi (Shifman 2013: 122). Kontexten är ytterst viktigt för att förstå vilka avsikter som ligger bakom. Utmärkande för memes som publicerats på plattformar för politiska aktivister som exempelvis Occupy Wall Street-rörelsen är att materialet har skapats med tydligare ideologiska intentioner än vad som går att utläsa ur ”Worst Trade Deal”-memen (Milner 2013: 2357). Detta innebär dock inte att den helt saknar ideologiskt innehåll. Diskussionen visar på de nyanser som finns bland memes och hur de påverkas av den internetmiljö där de har sitt ursprung och där de sprids.

Onekligen brukas historia i denna typ av memes. Ett flertal av de historieber som historikern Klas-Göran Karlsson har identifierat kan appliceras på ”historiska” memes (jfr Böss bidrag i denna volym). Vid en första anblick kan det synas vara frågan om missbruk av historia, då historien används som en resurs på ett helt nytt, lättsamt och kanske till och med provocerande sätt. I ”The

Worst Trade Deal” får ett flertal olika historiska händelser likartade betydelser och innebörder. Till att börja med kan memen tolkas som att de två ledarna, Stalin och Trump, ska likställas. Då sammankopplingen av dessa personer görs för att uppnå en komisk effekt är det dock förhastat att döma ut denna meme som ett missbruk av historia. Den historiker som tar sig an att undersöka memes bör, för att bättre kunna förstå materialet, söka sig andra vägar än de traditionella. När historiker har insett att de som är verksamma utanför akademien oftast inte har försökt verifiera eller falsifiera den historia som de hänvisar till, det vill säga följer kriterierna för det vetenskapliga historiebruket, har de haft en tendens att klassa icke-vetenskaplig historieproduktion som just missbruk av historia (Karlsson 2009: 58). ”Worst Trade Deal” är inte i sig ett missbruk av historia. Istället är det Trump som ligger närmast ett missbruk av historia. Samtidigt är det hans uttalande som utgör grunden för memen. Det är med största sannolikhet referensen till hans historielöshet som har fått många betraktare att uppskatta memen.

Ett historiebruk som passar bättre in på denna typ av memes är det politisk-pedagogiska, som kännetecknas av att händelser då och nu jämföras. Skaparen av ”Worst Trade Deal”-memen har målat upp en bild i vilken det nutida citatet och den dåtida referensen till Stalin och Molotov-Ribbentrop-pakten aktiveras tillsammans. Avsikten med memen är att det är de underförstådda likheterna mellan Stalin och Trump som ska locka till skratt.

Karlsson har understrukit att flera historiebruk kan samverka (Karlsson 2009: 59). Det gäller även för ”Worst Trade Deal”-memen. Förutom det politisk-pedagogiska greppet gör den även medvetna urval ur historien som syftar till att förstärka och legitimera en utvecklingsgång, det vill säga kriterier för det ideologiska historiebruket. Onekligen inkluderar den ideologiskt laddade markörer. Stalin som representant för totalitarism och kommunism samt Trumps koppling till republikanerna i USA är viktiga beståndsdelar för memen. Det handlar emellertid inte om att legitimera varken dåtidens kommunister eller dagens republikaner. Texten i bilden, i form av Trumps citat, är det som sammankopplar dem med humorn som medel. Det är därför av betydelse att det är en referens till Stalin som står i centrum. Trump är en kontroversiell president som hyllar andra kontroversiella ledare, gärna diktatorer. Det är han tämligen ensam om bland demokratiskt valda ledare (Calamur 2018).

För att kunna tillgodogöra sig humorn i denna meme krävs således många lager av historiskt kunnande. Det räcker inte att veta vem Stalin var eller att Molotov-Ribbentrop-pakten föregick andra världskrigets utbrott. Det krävs även förståelse av orsak och verkan, i det aktuella fallet insikter om anledningen till att kriget bröt ut, vilket är en ”högre” nivå av förståelse. Därför blir det svårare att tala om en kollektiv intelligens i Henry Jenkins anda, nämligen att internetanvändare använder material på samma premisser. Det som dock talar för Jenkins begrepp är att historiska memes inte sprids lika frekvent som

andra memes på internet. Detta kan vara på grund av att internetanvändare inte förstår referenserna lika tydligt som i andra och populärare motsvarigheter.

Frågan berör i allmänhet de flesta historiska memes som fungerar som en nischad variant. Att just denna typ av memes sprids mindre frekvent kan tala för att de ligger utanför den kollektiva intelligensens sfär och att historia är mindre gångbart än många andra teman, eftersom detta slags meme inte är omedelbara. Den som inte kan knäcka de historiska koderna kommer heller inte att förstå skämtet.

Att historiska memes ens existerar påvisar att internet inte enbart används som en ny typ av arkivering, där äldre material glöms bort till förmån för mer aktuellt stoff. Istället återanvänds referenser. Även kombinationen av historiska referenser och humor talar för att brukandet av historia inom memes kräver ett annat sätt att se på hur och varför historia brukas. Internet kan vara en plats som fungerar likt ett klotterplank, där åsikter om högt och lågt sprids. På så sätt blir memes ett medel för att föra fram dessa åsikter eller skämt, och historien används på ett liknande sätt.

”Worst Trade Deal”-memen blev mycket populär och kom att delas i många olika tappningar. Från att ha varit en meme främst baserad på Trumps uttalande har olika varianter skapats. Även bland dessa har andra referenser, historiska såväl som samtida, använts för att skapa reaktioner på Trumps uttalande. Memen nedan publicerades den 27:e oktober 2018 i artikeln ”24 History Memes That’ll Make People Who Actually Studied Laugh” på hemsidan Buzzfeed.com, en hemsida som publicerar artiklar om nyheter och nöjen. Hemsidan har ett intresse av så kallade virala nyheter, vilket påverkar hemsidans innehåll; det rör sig främst om artiklar som lockar en bred massa av läsare (Snickars 2014: 114).

I memen syns liknande referenser som i Stalin och Trump-varianten. Citatet är detsamma, likaså bilden på Trump. Även denna gång har hans ansikte ersatts med en annan persons, men hans kostym och den välbekanta handgesten gör honom igenkänningsbar. Istället för Stalins ansikte har istället en person infogats som för tankarna till den nordamerikanska ursprungsbefolkningen. Denna referens skapas av den karaktäristiska huvudbonaden för en hövding. Ovanför bilden står det: ”When you introduce Europe to corn and pumpkins and tomatoes and potatoes and chocolate and they introduce you to smallbox”, som följs av Trumps citat ”This has been the worst trade deal in the history of trade deals, maybe ever”. Här bör ”smallbox” förstås som en felstavning av ”smallpox”, på svenska smittkoppor.

Omnämmandet av smittkoppor för tankarna till koloniseringen av Nord- och Sydamerika. Med de portugisiska och spanska erövrarna nådde smittkoppor från och med 1500-talet ursprungsbefolkningarna i den nya världen. Detta innebar en stor mängd insjuknade och döda (Watts 1997: 84–120; Fenn 2002). Vid ett närmare studium av bilden ser man att det är Sitting Bull som infogats. Han föddes troligen 1831 och var hövding över hunkpapa-stammarna

When you introduce Europe to corn and pumpkins and tomatoes and potatoes and chocolate and they introduce you to smallbox.

Buzzfeed.com, 27/10-2018, 24 History Memes That'll Make People Who Actually Studied Laugh, <https://www.buzzfeed.com/mjkiebus/history-nerds-will-laugh>.

(Sioux) i Nordamerika. Hans ledarskap utmärktes av en ovilja att närma sig de europeiska nybyggarna, vilket har bidragit till att han har blivit en symbol för den nordamerikanska ursprungsbefolkningens motstånd mot den vite mannens expansion. Nybyggarna spred sig över den nordamerikanska kontinenten enligt "manifest destiny", övertygelsen att Gud hade förespråkade en territoriell expansion. Detta fick stora konsekvenser för den nordamerikanska ursprungsbefolkningen som blev av med landområden, bufflar och livsmedel i takt med att nybyggarna rörde sig västerut (Utley 2008; Eriksson 2013).

Även sammanförandet av Sitting Bull och Donald Trump är ett exempel på ett politisk-pedagogiskt historiebruk, men av helt andra skäl än i Stalin-Trump-exemplet, eftersom det är *skillnaderna* mellan hövdingen och presidenten som betonas. När Trumps uttalande om NAFTA-avtalet läggs i Sitting Bulls mun skapas den inkongruens som är en viktig del av humorn. I texten framskyntar en tydligare och troligare intention bakom memen. Likt bilden med Stalin och Trump är intentionen att skämta om Trumps ahistoriska jämförelse med NAFTA-avtalets roll i historien. Memen vill påvisa den orättvisa som ursprungsbefolkningen i Nordamerika utsattes för, vilket tydliggörs genom en lång lista med råvaror som förmedlades till européerna via ursprungsbefolkningen. Orättvisan ligger i att ursprungsbefolkningen inte fick något tillbaka i denna typ av handel med de vita bosättarna, utan istället fördrevs eller dödades. Att Sitting Bull tidsmässigt tillhör en tidigare del av den amerikanska historien är i denna meme oviktigt. Därför är ett vetenskapligt historiebruk inte

aktuellt, då Sitting Bull får fungera som referens för alla ur den nordamerikanska ursprungsbefolkningen, och inte enbart för den tid då han verkade.

I nära anslutning till nederlaget i Vietnamkriget blev den tidigare förtigna eller tillrättalagda historien om hur ursprungsbefolkningen behandlats under 1700- och 1800-talen allt oftare uppmärksammas. Vad som från början var ett moraliskt historiebruk, i syfte att uppmärksamma en tidigare dold historia, har istället blivit en smärtpunkt i amerikansk minnespolitik. Återigen är det Trumps ahistoriska uttalande som gör memen rolig. Sannolikt fungerar skämtet också i de fall då mottagaren inte upptäcker att den person som har blivit ett med Donald Trump är Sitting Bull.

”Make America” – från George Washington till Donald Trump

Twitter.com, History in Memes, 2019.

”Make America”-memen har använts som profilbild för Twitterkontot History in Memes. Det kan förstås som att den i mångt och mycket sammanfattar fenomenet historiska memes. Det går även att påstå att detta är den meme som många troligen kan avkoda och som därför anknyter till välkända inslag i amerikansk historiekultur.

Utgångspunkten är ett porträtt. Frisyr, klädsel och en bister min, baserad på hans ovilja att visa sina dåliga tänder, gör att vi kan identifiera mannen på bilden som George Washington, USA:s förste president (Pappas 2018). På sig har han en keps med texten ”Make America” (i översättning ”gör” eller ”skapa Amerika”). Kepsen anspelar på Trumps slogan från presidentvalskampanjen 2016 som löd ”Make America Great Again” (Gör Amerika storslaget/framstående igen).

Bilden skulle helt enkelt kunna tolkas som ett jämställande av den förste och den nu sittande presidenten, men i en meme är det de iögonfallande inslagen som skapar humorn. Följaktligen är texten på kepsen som Washington har på sig betydelsefull. Washington har en väsentlig funktion i den amerikanska historiekulturen. Hans roll som president och centralgestalt i USA:s grundande är välbekant, och han har återkommande varit föremål för amerikanska hjälteberättelser (Fishwick 1983: 297–307; Mjöberg 2003: 182–190). Trumps kampanjslogan, som i sin tur är lånad från Ronald Reagans slogan i presidentvals-kampanjen 1980 (Heiskanen 2017: 10), och den nuvarande presidentens återkommande höga självskattning, kontrasteras effektivt genom den lakoniska hänvisningen till Washington, mannen som kort och gott skapade USA.

Även denna meme är ett uttryck för både det ideologiska och det politisk-pedagogiska historiebruket. Kopplingen mellan Washington och Trump är i likhet med Stalin-Trump-memen baserad på texten som referens. Samtliga märkörer i denna meme har ideologiska innebörder. Den viktigaste personen är George Washington, som genom sin position som republikens förste president fungerar som en tydlig referens till USA:s ursprung. Genom valet av referenser behövs inte den breda förkunskap som andra bruk kan kräva.

”Worst president” – Nixon eller Trump?

Vid ett studium av historiska memes om president Trump, baserat på sökningar som jag har gjort på Google från februari till maj 2019, är det tydligt att flertalet av dem utgår från jämförelser med tidigare amerikanska presidenter. Dessa komparationer utgår från värderingar av presidenterna, framför allt de som har gått till historien som mindre lyckade i ämbetet. I flertalet är jämförelseobjekten antingen Richard Nixon, vars ämbets-tid sträckte sig från 1969 till 1974, eller George W. Bush, president mellan 2001 och 2009.

Den popularitet som Nixon åtnjöt i början av sitt presidentskap falnade med tiden. Nixons roll i historien är starkt påverkad av Vietnamkriget, ett krig som han ärvde av föregångaren Lyndon B. Johnson, men än mer av Watergateaffären. När det avslöjades att Nixon både känt till och uppmuntrat avlyssning av demokraternas lokaler i kontorskomplexet Watergate var det början på slutet för hans tid som president. Nixon valde till slut att avgå innan han ställdes inför riks-rätt (Kutler 1992). Watergateskandalen formar bilden av Nixon än idag, vilket syns i hur han används som historisk referens. På det sättet befästs uppfattningen att han var en misslyckad president.

I en intervju i maj 2020 underströk Trump att han studerade historia i syfte att dra lärdomar. Även om det fanns mycket att lära av Nixon medgav Trump snabbt att han sällan gått i företrädarens fotspår. Under senare år har även politiska kommentatorer påpekat likheterna mellan Nixons sista år vid makten och Trumps presidentskap (se t.ex. Brokaw 2019; Jackson 2020).

Imgflip.com, okänd användare, 2017, "Make Nixon Great Again???", <https://imgflip.com/i/1to4ms>.

Vid ett studium av historiska memes om president Trump blir det tydligt att flertalet av dem utgår från jämförelser med tidigare amerikanska presidenter. En meme som anknyter till de båda presidenternas frimodiga inställning till ämbetet, men vars poäng är att det trots allt finns skillnader dem emellan återfinns på Imgflip.com, en hemsida där användare kan ladda upp eget material (Imgflip.com, 2019). Inlägget har rubriken "Make Nixon Great Again???". Den kompletterades i en kommentarstråd med ett tiotal andra memes som drev med Trump och Nixon, vilket i sin tur kan ses som en del av den deltagarkultur som kan skapas kring memes. Skaparen av memmen använder en bild på Nixon iklädd kostym. Han står i en talarstol med två mikrofoner framför sig och knyter näven, som i en segergest. Överst på bilden står: "God Bless Donald Trump", kompletterat längst ned med "improving my place in history with every morning barrage of Tweets". Budskapet ska förstås som att Nixons roll i historien förbättras i och med Trumps presidentskap; Trump använder sig flitigt av det sociala mediet Twitter på ett högst diskutabelt sätt, och har därför blivit föremål för återkommande kritik (Cassidy 2016; McGill 2016; Bump 2018).

På så vis drar memens skapare samma slutsats som Rick Perlstein, historiker och författare till den omtalade och kritikerhyllade *Nixonland: The Rise of a President and the Fracturing of America* (2008) och journalisten och författaren Elizabeth Drew, som bland annat har skrivit om Watergateskandalen, Bill Clintons första år i Vita huset och George W. Bush. Andemeningen hos båda är att det är olyckligt att jämföra Nixon och Trump. Perlsteins argument är att

Trump är mer paranoid och därmed farligare än Nixon (Perlstein 2017) – en slutsats som Drew instämde i med formuleringen att jämförelsen är olycklig, eftersom ”den är orättvis mot Nixon” (Glasser 2017).

Återigen går det att identifiera det politisk-pedagogiska historiebuket, då historien även i detta fall används för att påvisa en åsikt genom att jämföra historiska exempel på ”dåliga” presidenter genom tiderna. Fallen likställs utan att deras olika historiska kontexter tas i åtanke.

Memes, historiebruk och humor

Som Klas-Göran Karlsson har understrukt bör den som intresserar sig för historiens plats i samhället uppmärksamma ett antal m-ord: medvetande, mening, metafor, minne, monument och myt (Karlsson 2004: 39–44). Tiden är nu mogen att komplettera med memes, om inte annat såsom en påminnelse om internets plats för historiebukande.

Forskningen om memes med historiska referenser är ännu i sin linda, och det gäller även kombinationen av memes och historiebruk. Till exempel är frågan om bruk och missbruk av historia viktig, men samtidigt problematisk. Begreppsparet riskerar att avfärda alla typer av historiebruk som inte är vetenskapliga, att betrakta dem som avvikelser från en gängse norm. I memes brukas historia på många sätt, som sällan för tankarna till historievetenskap.

Min uppfattning är att de historiska memes, som presenterats i denna artikel, inte bör avfärdas som missbruk av historia. Mediets komplexitet och betoning av komiska sammanhang kräver en frihet i relation till det historiskt givna. Dock har troligen de som skapar memes inte intentionen att jämföra händelser eller personer på ett sätt som innebär ett förnekande av historiska gärningar och sammanhang. Omvänt är det vetenskapliga bruket svårt att utläsa i memes, då de sällan uttryckligen tar avstamp i det. Vetenskapliga fakta förekommer, men fungerar mer som stöttepelare för humorn än som förtroendeingivande upplysningar.

Memes har ofta ett politiskt innehåll (Milner 2012: 2367). Följaktligen är det framför allt de politisk-pedagogiska och ideologiska historiebuket som kommer till uttryck i de historiska memes som jag har undersökt. Det politisk-pedagogiska historiebuket fungerar genomgående som ett grundläggande element för att koppla samman dåtid och nutid och möjliggör den lekfullhet som går att finna i samtliga memes, men med mer eller mindre lyckat resultat. Det politisk-pedagogiska bruket aktiveras för att jämföra eller till och med jämställa händelser och personer, vilket ofta fungerar som grundstommen för de referenser som ska väcka reaktioner hos mottagaren. Det ligger definitionsmässigt nära det ideologiska bruket, då målsättningen bakom bådadera är att legitimera politiska beslut eller ideologier med hjälp av historiska urval.

Då undersökningsmaterialet utgår från personer och händelser med ideologisk laddning i historiekulturen, är det inte svårt att finna exempel på ideologiska historiebruk. Då denna undersökning är baserad på memes från flera olika hemsidor och med skilda ideologiska ståndpunkter går det inte att tala om en gemensam ideologisk linje. Att memes kan fungera som ideologisk ammunition står dock klart eftersom de ofta står att finna på politiska rörelser hemsidor. Dock är intentionen bakom memen delegitimering snarare än legitimering. Politiska memes används således på flera sätt. Stundtals är de exempel på sylvass kritik riktad mot en politiker eller ett uttalande, men de kan också, i kraft av sin humoristiska ton, vara bärare av kritik på ett mjukare eller mer lekfullt sätt. När humorn får en central roll är det politisk-pedagogiska historiebruket attraktivt, eftersom det används för att skapa liknelser mellan politiker som annars inte har mycket gemensamt.

Men vad innebär egentligen kombinationen av humor och historia? I forskningen om memes finns olika tolkningar av politikens och humorns roll, men frågan om vad som händer med dessa två när de kolliderar med historia, har mestadels lämnats obesvarad. Historien har skiftande funktioner i de olika typerna av memes som presenterats i denna undersökning. I memes som "Worst Trade Deal" eller "Make America" anspelar de historiska referenserna på vad som kan kallas för inkongruens; kombinationen av då och nu lyfter fram det absurda och humoristiska i memen. Begreppet "playful activism" är talande för hur humor, politik och historia kan sammankopplas med internet som arena (O'Meara 2018: 29).

Den historia som förmedlas via internet och i form av memes innebär nya utmaningar, även när det gäller hur vi på bästa sätt kan analysera historiebruk. När det, som oftast är fallet med memes, inte är möjligt att fastslå vem eller vilka som är avsändare, är det också svårare att resonera om historiebruk i enlighet med Klas-Göran Karlssons typologi. I den är utgångspunkten att avsändarna och deras intentioner är möjliga att identifiera. Om dessa avsändare är ideologiska och politisk-pedagogiska historiebrukare innehar de mestadels maktpositioner. De tar historien i sin tjänst för att vinna fördelar i nuet. Vilka positioner de som producerar memes intar har vi mestadels ingen kännedom om. Vi vet heller sällan något om de avsikter de har med sina memes.

Annorlunda uttryckt utmanar kombinationen humor, historia och memes många av de sedvanliga uppfattningarna om historiebruk, vilka oftare tar sina utgångspunkter i blodiga konflikter med djupa rötter än skämtsamma kontraster, som utmanar politik och kultur här och nu. Genom att undersöka memes och deras innehåll hamnar agensen snarare hos "vanliga" medborgare och liknar på det sättet politisk satir som "slår uppåt".

Det kan ses som en självklarhet att ideologiska och politisk-pedagogiska element är närvarande när det är meme med amerikanska presidenter som står i centrum. Så har också varit fallet, men de intentioner som vanligtvis anses väsentliga för avsändarna är ofta annorlunda i memens värld. I jämförelsen

mellan Trump och Nixon i "Worst President" aktiveras det ideologiska historiebuket. Referensen till Nixon syftar till att delegitimera Trump. I "Worst Trade Deal" används Stalin som en referens för att med humorns hjälp ifrågasätta Trumps utsagor. De båda makthavarna är enbart jämförbara i memen. Att de vävs samman i ord och bild kan ses som kontroversiellt, men det humoristiska inslaget tar överhanden.

Gemensamt för alla memes är att de använder sig av ett existentiellt historiebuket. Det existentiella är visserligen vanligtvis förknippat med människors vardagsliv, men betoningen av minnen och erfarenhet men även glömska, ofta i tider av hastiga förändringar och osäkerhet, gör att kategorin är relevant vid en analys av memes (jfr Karlsson 2014: 73).

Humorn, baserad på gemensamma referenser, skapar sammanhållning för grupper som är "in on the joke". Som vi har sett kan presidenter omvärderas genom att de placeras i en ny kontext eller jämförs med andra presidenter. Nixons roll "förbättras" i jämförelse med Trump och på så sätt förändras även hans plats i historien.

Vad är det för slags historiebuket det handlar om när människor använder historia för att skämta om makthavare? Faktum är att det är svårt att påvisa tydliga brukskategorier. Det går snarare att tala om ett slags "mixbruk". Stommen är de gemensamma referenser som utmärker amerikansk historiekultur, men i övrigt har alla vetenskapliga regler förkastats. Istället existerar nu och då samtidigt, med regler som skapats för och av memes. Historia får alltså stå tillbaka; den är ett medel för att skapa humor.

I humorns förutsättning ligger mötet mellan till synes oväntade och oförenliga storheter. När dessa referenser är historiska rör sig skämtet mellan nu och då utan större problem. Historiska memes suddar ut gränser mellan dåtid och nutid, korta och långa linjer, andra länders och den egna nationens historia. Fenomen som är varandras motsatser eller svårförenliga i andra sammanhang kan sammankopplas på enkla sätt i memes. Referenser plockas ur ett "historiskt skafferi, i vilket man kan hämta olika tårtbitar som man kan ställa i nutidens tjänst" (Karlsson 2009: 67). De som skapar memes nöjer sig inte med att inventera skafferiet. De leker med maten.

Källor

Buzzfeed.com, 24 History Memes That'll Make People Who Actually Studied Laugh, 2018-10-27, <https://www.buzzfeed.com/mjkiebus/history-nerds-will-laugh>, hämtad 2019-05-19.

Imgflip.com, Make Nixon Great Again???, 2017, <https://imgflip.com/i/1to4ms>, hämtad 2019-04-20.

Twitter.com, History in Memes, publicerad 2018-11-29.

Twitter.com, History in Memes, 2019, <https://twitter.com/MemesOnHistory>, hämtad 2019-04-10.

Litteratur

- Brokaw, Tom, 2019. *The Fall of Richard Nixon: A Reporter Remembers Watergate*. New York: Random House.
- Bump, Philip, 2018. "Why Donald Trump tweets late at night (and very early in the morning)", *The Washington Post*, 2018-09-30.
- Calamur, Krishnadev, 2018. "Nine Notorious Dictators, Nine Shout-Outs From Donald Trump. The president of the United States continues to heap praise on the world's most reviled rulers", *The Atlantic*, 2018-03-04, tillgänglig på <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/03/trump-xi-jinping-dictators/554810/>, hämtad 2020-09-18.
- Cassidy, John, 2016. "The Meaning of Trump's Early-Morning Tweet Storm", *The New Yorker*, 2016-10-01, tillgänglig på <https://www.newyorker.com/news/john-cassidy/the-meaning-of-trumps-early-morning-tweet-storm>, hämtad 2020-09-18.
- Eriksson, Tommy, 2013. *En dödsvind för mitt folk. Sitting Bull – livet, komplotten och mordet*. Hör: Agerings Förlag.
- Fenn, Elizabeth, 2002. *Pox Americana: The Great Smallpox Epidemic of 1775–82*. New York: Hill & Wang.
- Fishwick, Marshall W., 1983. "Did Anyone Ever See Washington Nude?", s. 297–307, i Ray B. Browne & Marshall W. Fishwick (eds.), *The Hero in Transition*. Bowling Green, Ohio: Bowling Green University Popular Press.
- Glasser, Susan B., 2017. "Don't Compare Trump to Nixon. It's Unfair to Nixon" (intervju med Elizabeth Drew), *Politico Magazine*, 2017-07-17, tillgänglig på <http://www.politico.com/magazine/story/2017/07/17/dont-compare-trump-to-nixon-its-unfair-to-nixon-215384>, hämtad 2020-09-17.
- Heiskanen, Benita, 2017. "Meme-ing Electoral Participation", *European Journal of American Studies* 12(2), s. 1–26.
- Jackson, David, 2020. "Donald Trump said he 'learned a lot' from Richard Nixon", *USA Today*, 2020-05-08, tillgänglig på <https://eu.usatoday.com/story/news/politics/2020/05/08/donald-trump-said-he-learned-lot-richard-nixon-but-did-he/3095045001/>, hämtad 2020-09-28.
- Jenkins, Henry, 2008. *Konvergenskulturen: där gamla och nya medier kolliderar*. Göteborg: Daidalos.
- Karlsson, Klas-Göran, 2003. *Terror och tystnad. Sovjetregimens krig mot den egna befolkningen*. Stockholm: Atlantis.
- Karlsson, Klas-Göran, 2009. "Historiedidaktik: begrepp, teori och analys", s. 23–69, i Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, 2:a [uppdaterade och bearbetade] upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, Klas-Göran, 2014. "Historia, historiedidaktik och historiekultur – teori och perspektiv", s. 13–89, i Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander (red.), *Historien är närvarande: historiedidaktik som teori och tillämpning*. Lund: Studentlitteratur.
- Kutler, Stanley I., 1992. *The Wars of Watergate: The Last Crises of Richard Nixon*. New York: W. W. Norton & Company.
- McGill, Andrew, 2016. "What Trump Tweets While America Sleeps", *The Atlantic*, 2016-10-07, tillgänglig på <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2016/10/what-trump-tweets-while-america-sleeps/503141/>
- Milner, Ryan M., 2016. *The world made meme: public conversations and participatory media*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

- Mjöberg, Jöran, 2003. *Amerikansk gryning. Politik och kultur i Nordamerika från 1500-talet till Lincoln*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Moorhouse, Roger, 2014. *The Devil's Alliance. Hitler's Pact with Stalin, 1939-1941*. London: The Bodley Head.
- O'Meara, Jennifer, 2018. "Meme Girls versus Trump: Digitally Recycled Screen Dialogue as Political Discourse", *The Velvet Light Trap* 28, s. 28-42.
- Pappas, Stephanie, 2018, "What Were George Washington's Teeth Made Of? (It's Not Wood)", *Live Science*, 2018-03-03, tillgänglig på <https://www.livescience.com/61919-george-washington-teeth-not-wood.html>, hämtad 2019-09-12.
- Perlstein, Rick, 2017. "He's Making a List. Trump is More Paranoid and Dangerous than Nixon", *The New Republic*, 2017-01-02, tillgänglig på <https://newrepublic.com/article/138911/hes-making-list-trump-paranoid-dangerous-nixon>, hämtad 2020-09-17.
- Rupar, Aaron, 2020. "Trump's latest Twitter meltdown features QAnon, accidental self-owns, and a lot of 'OBAMAGATE'", *Vox* 2020-05-11, tillgänglig på <https://www.vox.com/2020/5/11/21254398/trump-tweets-mothers-day-obamagate-coronavirus>, hämtad 2020-09-16.
- Shifman, Limor, 2014. *Memes in digital culture*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Snickars, Pelle, 2014. *Digitalism: när allting är internet*. Stockholm: Volante.
- Utley, Robert M., 2008. *Sitting Bull: The Life and Times of an American Patriot*. New York: Holt Paperbacks.
- Watts, Sheldon, 1997. *Epidemics and History: Disease, Power and Imperialism*. New Haven: Yale University Press.